

การสำรวจการใช้เชื้อเพลิงหุงต้มและผลกระทบจากการส่งเสริมการใช้เตาหุงต้ม
ประสิทธิภาพสูงถ่านและฟืนของราษฎรในโครงการพัฒนาป่าชุมชน ปี 2530-2537

A survey on Fuelwood Consumption and Impact of Charcoal and Wood Stoves Using in
Community Forestry and Development Project During Year of 1987-1994

มาลี ภาณุภา¹ วินัย ปัญญาธัญญะ² และ ลักขมี เสงชนะ³

บทคัดย่อ

การดำเนินงานของโครงการพัฒนาป่าชุมชน นอกเหนือจากการส่งเสริมให้ราษฎรปลูกป่าเพื่อใช้สอยในชุมชน การจัดฝึกอบรมสาธิตงานด้านวนเกษตรและอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้แล้ว การส่งเสริมและสนับสนุนให้ราษฎรในโครงการฯ รู้จักใช้เตาประสิทธิภาพสูงของกรมป่าไม้ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้การดำเนินงานของโครงการฯ บรรลุผลยิ่งขึ้น จึงได้มีการสำรวจการใช้เชื้อเพลิงและเตาหุงต้มของราษฎรในท้องที่ต่าง ๆ ของโครงการพัฒนาป่าชุมชนมาตั้งแต่ปี 2530 จนถึงปัจจุบัน เพื่อศึกษาภาพและรูปแบบการใช้พลังงานในการหุงต้มอาหารของราษฎร และทำการเลือกหมู่บ้านเป้าหมายที่จะทำการส่งเสริมให้มีการใช้เตาประสิทธิภาพสูง จากการประเมินผลจากแบบสอบถามและการสำรวจในท้องที่ พบว่าราษฎรส่วนใหญ่ยังคงใช้ถ่านและฟืน โดยถ่านที่ใช้ได้มาจากการเผาเองมากกว่าการซื้อ เตาหุงต้มที่ใช้เป็นเตาอั้งโล่ถ่านที่สามารถใช้เป็นเตาฟืนได้ด้วย อายุการใช้งานของเตาอยู่ในช่วง 6 เดือน ถึง 2 ปี ผู้ใช้เตาเกือบ 100% ซ่อมแซมเตาที่ชำรุดไม่ได้ แต่ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าถ้ามีผู้แนะนำคาดว่าจะสามารถทำหรือซ่อมแซมเตาได้ ทุกคนเห็นด้วยกับการส่งเสริมให้มีการใช้เตาประสิทธิภาพสูง เพราะเชื่อว่าเตาที่ดีสามารถประหยัดเชื้อเพลิงซึ่งก็คือไม้จากป่าที่ถูกนำมาทำเป็นถ่านและฟืน เป็นการรู้จักใช้ไม้อย่างประหยัดและเป็นการช่วยชาติในการอนุรักษ์ป่าไม้อีกทางหนึ่ง หลังจากนั้นจึงได้ทำการแจกเตาประสิทธิภาพสูงให้แก่ราษฎรในโครงการฯ ใช้ และเก็บรวบรวมข้อมูลภายหลังการใช้เตาประมาณ 7-12 เดือน ในช่วงปี 2531-2532 จากข้อมูลพบว่าผู้ใช้เตาเกือบทั้งหมดพอใจในประสิทธิภาพการใช้งานของเตากรมป่าไม้ คือ เตาถ่าน กปม.1 และเตาฟืน กปม.2 โดยมีความคิดเห็นว่าเตากรมป่าไม้ให้ไฟแรง สิ้นเปลือง เชื้อเพลิงน้อย มีความทนทานต่อการใช้งานดีกว่าเตาหุงต้มตามท้องตลาดแม้จะพบว่ามีการหลอกร่อนของฉนวนบุภายในเตา และขอบเตาที่เป็นปูนฉาบบาง ๆ ไว้กะเทาะออก แต่ไม่พบว่าตัวเตาแตกร้าว ซึ่งปัญหาที่พบนั้นผู้ใช้สามารถแก้ไขได้โดยไม่ต้องทำการเปลี่ยนเตาลูกใหม่ เพียงแต่ซ่อมแซมก็สามารถใช้งานต่อได้ ราคาเตาประสิทธิภาพสูงที่ผู้ใช้เสนอมาอยู่ในช่วง 34-90 บาท เปรียบเทียบกับเตาท้องตลาดทั่วไปราคาประมาณ 20-80 บาท ผู้ใช้เตามีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนการใช้เชื้อเพลิงจากไม้เป็นแก๊สหุงต้มถ้ามีรายได้และสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว

ครัวดีกว่านี้ โดยทั่วไปราษฎรในโครงการฯ มีสภาพความเป็นอยู่ในระดับปานกลาง เกือบทุกครัวเรือนมีไฟฟ้าใช้และมีอาชีพเกษตรกรรมบางพื้นที่มีน้ำประปาใช้ การเข้าส่งเสริมของหน่วยราชการต่าง ๆ ในพื้นที่ค่อนข้างบ่อบย จึงเป็นเนือ่งที่สะดวกและง่ายของราษฎรในการที่จะเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมให้มีการใช้เตาประสิทธิภาพสูงดังกล่าว มีผลกระทบต่อการใช้ เชื้อเพลิงจากไม้และมีผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างไร

1/ นักวิชาการป่าไม้ 5 2/ นักวิชาการป่าไม้ 7ว 3/ นักวิชาการป่าไม้ 3 ส่วนวิจัยและพัฒนาผลิตผล-ป่าไม้ กรมป่าไม้